אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו [א]כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים: [1]שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב [ב]דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת [ג]מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי טפשאי אמר רב יוסף תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו: חתן אם רוצה לקרות וכו': [ד]למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן [ה]מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר [ו]לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק"ש כיון דכ"ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא [ז]הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוהרא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא [ח]התם בכונה תליא מילתא ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה אבל [ט]הכא הרואה אומר מלאכה הוא דאין לו פוק חזי [י]כמה בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

מי [כ]שמתו מוטל לפניו [ל]פטור מק"ש (ב) ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה [מ]נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין [נ]ואלו ואלו פטורים מן התפלה [ס]קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצונים חייבים [ע](נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון): **גמ'** מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא ורמינהי [פ]מי [צ]שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן

ואין

פריץ זה אחיתופל. שפרץ פרצה במלכות בית דוד. **יוצאת** זה דואג שיצא לתרבות רעה כדמפרש בחלק (דף קו:) גבי ווי שיצא זה: **צוחה** זה גחזי. שהיה מצורע וכתיב ביה טמא טמא יקרא והיינו צוחה: **והם** נזונין בזרוע. ולכך יש להגיה ל) בתקיפות והם בזרוע צריך בלא ולא גרסינן צריך לא בלא:

כל העולם כולו נזונין בצדקה. בצדקתו של הקב"ה ולא בזכות שבידן: **והם נזונין בזרוע.** בזכות שבידם. וצדיקים משתעי קרא וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקדוש ב"ה: **אינן נזונין.** שאין להן כדי צרכיהם ומתפרנסים בקושי: **ופליגא דרב יהודה.** דאיהו אמר אבירי לב היינו רשעים: **גובאי.** שם אומה היא בבבל. ובמסכת קדושין (פ"ד דף ע:) אמרינן שהיו מן הנתינים: **כלה דאורייתא תרי זימני בשתא.** שהיו נאספים שם ישראל באדר לשמוע בהלכות הפסח מדרש דרב אשי ובאלול לשמוע * הלכות החג: ס) **לא כל הרוצה וכו'.** אם לא הוחזק חכם ומסיד לרבים אין זה אלא גאוה שמראה בעצמו שיכול לכוין לבו: **אמרי אינשי עבידתא הוא דלית ליה.** הרואה אותו שאינו עושה מלאכה אינו מבין שמחמת תשעה באב הוא בטל אלא אין לו מלאכה לעשות: **פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא.** אף בימי מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו כו' פטור מלקרות ק"ש. לפי שהוא טרוד במחשבת קבורתו והויא דומיא דחתן דפטור משום טירדא דמצוה: **וחלופיהן.** שכן דרך שמתחלפין לשאת לפי שהכל חפצין לזכות בו: **את שלפני המטה.** שיתעסקו בו כשתגיע המטה אצלם: **ושלאחר המטה.** שנשאוהו כבר: **שלפני המטה צורך בהם פטורים.** אם צריכים לשאתו פטורים: **ושלאחר המטה.** אף אם צורך בהם חייבים הואיל שכבר יצאו ידי חובתן מן המת: **ואלו ואלו פטורין מן התפלה.** דלאו דאורייתא היא. ורבותינו פירשו לפי שיש להם עוד שהות ולי נראה שאין זה לשון פטור: **לשורה.** שהיו מנחמין את האבל בהקף שורה סביבותיו בשובם מן הקבר: **גמ' שאינו מוטל לפניו.** כגון הוא בבית אחד והמת בבית אחר: **אוכל בבית אחר.** דנראה כלועג לרש וכו': **ואינו מיסב.** כדרך המסובים במסיבות על צדו השמאלית ובמטה: **ואינו מברך.** ואינו צריך לברך ברכת המוציא: **ואינו מזמן.** אינו צריך לברך ברכת המזון:

ואין

תרי זימני בשתא. אבל בעצרת שאינו אלא יום אחד לא היו כל כך מתאספין ושמא ניסא איתרחיש להו וראיתי בספר העתים שחבר הרב רבי יהודה בר ברזילי ששמע שהיה עמוד של אש יורד מן השמים עליהם בכלה דאלול ובכלה דאדר: **רב** שישא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף. פר"ח דהלכה כרב מ)ששת דהוא בתרא והלכה כרשב"ג דאמר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול (א) ובכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה (כתובות עז.) וכן פסק ר"ת ומיהו אנו שבשום פעם אין אנו מכוונים היטב גם חתן יש לקרות דאדרבה נראה כיוהרא אם לא יקרא כלומר אני מכוין בכל שעה אבל לעשות מלאכה בתשעה באב אין לעשות מלאכה:

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. רש"י גריס מי שמתו אחר תפלת השחר אבל נראה לר"י שהוא אחר היה קורא דאיירי בסיפיה מק"ש וכאן מתחיל נמי מפטור ק"ש וירושלמי גריס כמו כן: **פטור** מק"ש. בירושלמי מפרש טעמא א"ר בון כתיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים: הכי גרסינן פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין: **הכי** גריס רש"י שלאחר המטה אפילו המטה צריכה להם חייבין לפי שלעולם ב לא היו רגילים לשאת שכבר נשאו חלקם ותימה קצת הלשון לפרש מאי קאמר אפי' צריכה להם והלא לא היו נושאין כלל את המת לכך נראה כגרסת הספרים שלפני המטה ושלאחר המטה את שהמטה צריכה להם פטורין אין צריכה להם חייבין: **אלו** ואלו פטורין מן התפלה. אבל בק"ש ובתפילין שהן מדאורייתא חייבים ורישא דקאמר מי שמתו מוטל לפניו דפטור מן קריאת שמע ומן התפילין וכו' כל שכן דפטור מן התפלה אלא לא בעי למיתני ברישא אלא החלוק שבין נושאי המטה למתו מוטל לפניו: **ואינו** מברך. פרש"י ואין זקוק לברך. ומשמע מתוך פירושו שאם רצה לברך רשאי מיהו בירושלמי קאמר אם רצה להחמיר אין שומעין לו לכך נראה לומר אינו מברך אינו רשאי לברך ומפרש בירושלמי למה וקאמר מפני כבודו של מת אי נמי מפני שאין לו מי שישא משאו ופריך והתניא פטור מנטילת לולב וקא ס"ד דמיירי ביו"ט וכו אינו טרוד לישא משאו ומשני מפתר בחול פי' בחולו של מועד.

והתניא

עין משפט נר מצוה

טז א ב מיי' פ"ה מהל' תעניות הלכה י סמג עשין מד"ס ג טור ש"ע א"ח סי' תקנד סעיף כב:

א ג מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ו ופ"ד מהלכות ק"ש הלכה ג סמג עשין יח כ טוש"ע א"ח סימן עא סעיף א:

ב ד מיי' פ"ד מהלכות (אבל) [ק"ש] הלכה ד טור ש"ע אורח חיים סימן עב סעיף א [ויו"ד סימן שנח סעיף א]:

ג ה ו מיי' (פ"ד) (פ"י) מהל' תפלה ופ"ד מהלכות ק"ש הלכה א סמג עשין יח טוש"ע א"ח סימן קו סעיף א:

ז[מיי' פ"ד מהל' ק"ש הל' ו טוש"ע א"ח סי' עג סעיף ד ה]:

ד ח מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ו סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סימן שמא סעיף א וטוש"ע א"ח סימן קלט סעיף ה:

◆

רבינו חננאל

רב שישא בריה דרב אידא אמר לעולם לא תחליף ... ירושלמי: דילמא רבי מייאשא ורבי שמואל בר רב יצחק הוו יתבין ואכלין בחדא, אתא עונתא דצלותא קם רבי שמואל בר רב יצחק ומצלי, אמר רבי מייאשא לא כן אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין ותני חזקיה כל דבר שפטור ועושהו נקרא הדיוט. אמר ליה והתניא חתן פטור מקריאת שמע ותנן חתן אם רצה לקרות קורא, אמר ליה ולא רבן שמעון בן גמליאל תני, לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. פתר לה כרבן גמליאל שאמר איני שומע לכם לבטל מלכות שמים אפילו שעה אחת. סליק פ"ב

לפ"ש

מתני'. מי שמתו מוטל לפניו וכו'. אסיקנא אפי' שאינו לפניו ממש אלא הלך לצורך המת או החזיר את פניו או היה בבית אחר כמוטל לפניו דמי. העומדים בשורה הפנימין פטורים. פי' שורה הרואה את הפנים פטורין, פנימין של שורה שרואים פניהם של אבלים פטורים מקרית שמע ומן התפלה. שורה דרא בהספד שנאמר ישר על אנשים. מנהגם שאחר שקוברין את המת עושין שלש שורות, שורה אחת עומדין שם קרוביו ורעיו של מת, שורה שנית אוהביו ורעיו, והאבלים בין שתי השורות, שורה שלישית שאר הקהל. והמקום הזה מעותד לדבר ומספידין שם לפי כבוד המת ונקרא שדה בוכים.

◆

רב נסים גאון

אמר רב אשי הני בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא. היינו תרי ירחי דכלה חודש אדר וחודש אלול והתם בבבא מציעא (אמרינן) בפ' השוכר את הפועלים (דף פו) אמרינן אמר כר' רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה אכלו ביה קורצי בי מלכא איכא גברא חד מיהודאי דקא מעכב תריסר אלפי גברי ירחא בקייטא וירחא בסיתוא מכרגא ובפרק השואל (דף צז) אמרי איהו שאיל להו ביומי דכלה:

סליק פרק ב'

מסורת הש"ס

א) [הערוך מפרש המגרים ונורם לעיל אין פרץ כו' כסיעתו של שאול כו' וע"ש תוספת בשמאל], ב) חולין דף פו. תענית דף כד:, ג) [בתענית כד: כתב רש"י דלא גרסינן מהר חורב ודע דגם בחולין ליתא], ד) פסחים דף נה., ה) התם, ו) הכא, ז) שם נה:, ח) שמחות פ"י, ט) [משנה לקמן כ.], י) מ"ק דף כג: שמחות פ"י, כ) סוכה למשנה דף סו:, ל) [כתובות יום ב' של ר"ה המתחיל לסמוך], מ) [צ"ל שישא].

◆

תורה אור השלם

1. שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה: ישעיהו מו יב

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב שישא וכו' דבכל מקום:

פרק ג

(ב) (שם) במשנה פטור מקריאת שמע ומן התפילין כצ"ל ותיבת ומן התפלה נמחק:

◆

גליון הש"ס

ברש"י כלה דאורייתא כו' הלכות החג כו'. עי' רש"י לקמן ל ע"א ד"ה שבתא דרגלא כו' ושגרס כו':

◆

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, ומכאן הגיה רבינו יעקב וכו'. ב. בתוס' רי"ש כתב, כיון שיצאו כבר ע"י המת ואע"פ שעדיין יהיו צריכין לו.

◆

מוסף רש"י

בשביל חנינא בני. הוא ר' חנינא בן דוסא, ובימיו היה קול זה יוצא (חולין פו.). די לו בקב חרובין. מתפרנס בצער ובצמצום (שם) כל השבת היה ניזון בכך, חסר לחם היה ומתפרנס היה בחרובין (תענית כד:). מוחלפת השיטה. המשנה שסידרן טעה בלשון תהן והחליף שיטתו (פסחים נה.). מלאכה הוא דאין לו. הרואה אותו בטל, אומרים אין לו מה לעשות ולא מיחזי כנוהג בו איסור (שם). כמה בטלני איכא בשוקא. כל ימות השנה (שם).

הדרן עלך היה קורא

מי שמתו מוטל לפניו. אין לו דין אבל עד שיסתם הגולל (מו"ק כג: תוספות). אוכל בבית אחר. כשהוא סועד אוכל בבית אחר (שם). ואינו מיסב. כשהוא אוכל דהיינו דרך גדולה (שם). ואינו מברך. שום ברכה, דפטור הוא ממצות כל זמן שמתו מוטל לפניו (שם).